

³ Рамазанов А. Ж. Наказания, не связанные с лишением свободы, и практика их применения / Дисс. ... канд. юрид. наук / А. Ж. Рамазанов. – Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 2002. – 164 с. – С. 22.

⁴ Цепляева Г. И. Дополнительные наказания в современном российском уголовном законодательстве / Дисс. ... канд. юрид. наук. – СПб.: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2000. – 197 с. – С. 141.

⁵ Пропостин А. А. Конфискация имущества как мера борьбы с преступностью: прошлое, настоящее, будущее / Дисс. ... канд. юрид. наук. – Томск: Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Томский государственный университет», 2010. – 240 с. – С. 17.

⁶ Багрий-Шахматов Л. В. Система уголовных наказаний и исправительно-трудовое право. – М.: Высшая школа МВД СССР, 1969. – 77 с. – С. 16.

⁷ Тадевосян З. А. Штраф как мера наказания / З. А. Тадевосян. – Ереван: Издательство АН Армянской ССР, 1978. – 98 с. – С. 18.

⁸ Шаргородский М. Д. Наказание по советскому уголовному праву. Часть вторая. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1958. – 239 с. – С. 130.

⁹ Kodeks karny Republik Sowjeckich. / Slowo wstkpne napisal J. Makarewicz. – Warszawa: Nakladem Ksiegarni F. Hoesicka, 1926. – 133 s. – S. 24.

¹⁰ Уголовное право. Общая часть / Отв. ред. И. Я. Козаченко. – М.: Норма, 2008. – 720 с. – С. 453.

¹¹ Полный курс уголовного права: в 5 т. / Под ред. А. И. Коробеева. Т. 1: Преступление и наказание. – СПб: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – 1133 с. – С. 159.

¹² Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України. – К.: Атіка, 2005. – 124 с. – С. 96.

¹³ Усенко И. Б. Вказана праця. – С. 67.

¹⁴ Filar M. W siuście utopii. 73 lata radzieckiego prawa karnego / M. Filar. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1992. – 108 s. – S. 18.

Резюме

У статті досліджуються питання майнових покарань, передбачених у Кримінальному кодексі УСРР 1922 р. Вивчено їх характерні ознаки та особливості застосування. Особливу увагу звернено на питання їх співвідношення між собою та з іншими видами покарань.

Ключові слова: покарання, штраф, конфіскація майна.

Резюме

В статье исследуются вопросы имущественных наказаний, предусмотренных в Уголовном кодексе УССР 1922 г. Изучены их характерные признаки и особенности применения. Особое внимание обращено на вопрос их соотношения между собой и с другими видами наказаний.

Ключевые слова: наказание, штраф, конфискация имущества.

Summary

In article questions of property punishments by Criminal code of UkrSSR of 1922 are investigated. Their characteristic signs and features of application are studied. The especial attention is turned on a question of their parity among themselves and with other kinds of punishments.

Key words: punishment, penalty, confiscation of property.

Отримано 9.03.2011

Я. В. МОЧКОШ

Ян Васильович Мочкош, кандидат юридичних наук, доцент Рівненського інституту КУП НАН України

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ФАТА-МОРГАНА ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Питання про об'єкт злочину (далі – ОЗ) у науці кримінального права (далі – КП) постало теоретичною проблемою. Останніми роками окремі дописувачі стверджують, ніби навколишнє середовище, створені працею матеріальні та духовні цінності, незважаючи на їхні природні (фізико-хімічні, біологічні, енергетичні й естетичні) якості, і саме людина (!), – усе це так звані суспільні відносини¹, схожі на привиди, що колились блукали Європою.

Проте земні (матеріальні) цінності *Homo sapiens* не називає суспільними відносинами з давніх часів. Якщо розглядати питання про сутність об'єкта злочинного посягання в історико-правовому аспекті, його генезу, починаючи від Шумерських законів і законів царя Вавілонії Хаммурапі (XXI–XVIII ст. до н. е.) – об'єктами правового захисту визначалися людина, її життя і здоров'я та природні об'єкти – поле, врожай, будівлі, домашні тварини².

Цінність і значущість об'єктів природного середовища для людини в V–IV ст. до н. е. після мандрівки територією майбутньої Русі-України відмітили Геродот, який описав життя і звичаї скіфів, та основоположник медицини Стародавньої Греції Гіппократ, котрий у праці «Про повітря, воду і місцевість» вказав на особливості рослинного і тваринного світу як відповідні реальні умови існування наших давніх предків³.

Далі вкажемо тільки окремі історико-правові документи, які свого часу визначали об'єкти правового захисту. Закони Стародавнього Риму «12 таблиць» передбачали відповідальність за посягання на особу та майно, пізніше в Інституціях Гая (143 р. н. е.) також йдеться про речі, майно, яке вже називається власністю держави або приватної особи⁴. У період раннього феодалізму Варварські правди в Західній Європі (V–VIII ст. н. е.) визначали різні види злочинних посягань: вбивство людини і заподіяння рани; крадіжка майна і пограбування; пошкодження поля, врожаю, в тому числі вогнем, та інші⁵.

З розвитком цивілізаційних процесів на території Східної Європи правові документи Київської Русі (XI ст.) також містили норми, спрямовані на захист особи, її честі і гідності та власності від посягань, вчинених за різних обставин, і передбачали міри покарання за заподіяну шкоду⁶. У подальші століття в Західній Європі кодифікована пам'ятка права «Кароліна» (1532), окрім посягань на життя людини і майно, передбачала відповідальність за зраду, знахарство, звалтування та інші діяння.

Дотримуючись послідовності зазначимо, що вперше один із ранніх представників просвітницької філософії XVIII ст. Ш. Монтеск'є (1689–1755) усвідомив необхідність і в своїй праці «Дух законів» згрупував злочини за їхньою «природою» – об'єктом посягнення та визначив на той час такі види злочинів проти релігії; проти нравів і моральності, які ображають публічну і особисту благопристойність (підмовництво, розпуста та ін.); проти суспільного спокою, що є наслідком недосконалих форм правління і судочинства, та злочини проти безпеки громадян (право на життя, майнові права, торгівля, податки та ін.)⁷.

Пізніше Чезаре Беккарія (1737–1794), ідеї якого лягли в основу класичної школи КП, також пропонував вивчити і класифікувати всі відомі злочини за загальними принципами та визначав їхні види. Перші – найбільш небезпечні, спрямовані безпосередньо проти суспільства і його представників; другі є посяганнями на особисту безпеку громадян, їх майно та честь (вбивства, крадіжки та ін.); треті – являють собою протиправні дії чи утримання від дій і становлять небезпеку для суспільного блага⁸. Як бачимо, групування злочинів за Беккаріа відмінне від проведеного раніше Монтеск'є і близьке до системи О.ч. чинного КК України.

Розподілення злочинів за об'єктом посягання вперше отримало законодавче закріплення у кодексах Франції в 1791 і 1810 рр. Розмежування злочинних діянь проти суспільства і особистих благ з того часу набуло послідовно загального визнання і в законодавстві держав Європи розумілося природним і необхідним⁹.

Продовжив ідеї просвітильників-гуманістів Монтеск'є і Беккарія один із засновників класичної школи КП Ансельм Фейербах (1775–1833). Він був першим криміналістом у Західній Європі, котрий на той час докладно і всебічно вивчив проблеми осудності і вини та заклав основи досліджень таких інститутів КП як *Corpus delicti* (склад злочину), співучасть у злочині та об'єктом злочинного посягання вважав суб'єктивні права людини¹⁰.

У процесі становлення науки КП проблема ОЗ, з'ясування його сутності відображено в працях інших криміналістів Західної Європи і Росії. Після законодавчого підтвердження розподілення злочинів за їх видами, отримало поширення нормативне розуміння об'єкта злочину. Серед прибічників нормативної теорії німецький криміналіст К. Біндінг ОЗ вважав приписи закону і цінності як умови існування суспільства, а російський юрист М. С. Таганцев (1843–1923) – норми права, відображені в життєвих інтересах, включені до сфери суб'єктивних прав.

У другій половині XIX ст. у теорії КП отримує поширення поняття ОЗ як захищений законом інтерес та правове благо, що спиралося на теорію права, розроблену німецьким юристом Р. Ієрінгом (1818–1892 рр.), котрий вважав, що право є продуктом боротьби людських інтересів. Представник соціологічної школи КП Ф. Ліст (1851–1919 рр.) теж доводив, що ОЗ – охоронювані нормами права життєві інтереси, а пізніше глава фінальної теорії КП Г. Венцель – правові блага. Та найбільш раціональну думку з цього питання висловив російський юрист Арон Трайнін (1883–1957 рр.), – ОЗ визнає матеріальні і нематеріальні цінності.

За радянських часів О. Піонтковський проголосив, а в подальшому неодноразово доводив, що ОЗ є «соціалістическими общественными отношениями». Однак додав, що об'єктом окремих злочинних посягань можуть бути не самі суспільні відносини, а їх матеріальне відтворення, складові частини – учасники, зв'язок між ними та предмети матеріального світу¹¹.

В Україні протягом останніх десятиліть у науці КП дійсно переважала точка зору, згідно з якою ОЗ є суспільними відносинами. Проте така концепція суперечить сучасним поглядам на матеріальні та духовні складові буття людини і суспільства в цілому. Після закріплення в Конституції України (як сформульовано у наукових джерелах) кардинально нових орієнтирів нашої держави і соціальних цінностей, у науці КП настає деяке просвітлення в думках юристів щодо сутності ОЗ. Колектив авторів підручника з Київського національного університету імені Тараса Шевченка першими взяли доводити, що ОЗ мають визнаватися не абстрактні суспільні відносини, а конкретні особисті, державні чи суспільні цінності та блага¹². Автор

глави про ОЗ роз'яснює поняття цінностей і вказує, що блага задовольняють потреби людей та відповідають їхнім інтересам і цілям¹³. Однак, подібні тлумачення потребують уточнень.

Водночас автори підручника, виданого Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого, подають свою точку зору і роз'яснюють, що ОЗ завжди виступає те благо, якому злочином завдається шкода, і злочин посягає на об'єктивно існуючий об'єкт, на певну реальність. А висновок такий: об'єктом злочину є суспільні відносини, матеріальні і нематеріальні, та структурні елементи – суб'єкти (носії) відносин, їхні предмет і зміст. Водночас у першій главі підручника вказано, що кримінальне законодавство має завданням охорону від злочинних посягань найважливіших соціальних цінностей: людини, її прав і свобод, власності та весь існуючий правопорядок¹⁴.

Після прийняття нового КК України, правознавці Національної юридичної академії в підручнику видання 2002 р. поняття «соціальні цінності» вже не згадують¹⁵, а автор перших «бойових» рядків про абстрактність суспільних відносин у науці КП стверджує, що ціннісна теорія ОЗ є синтезуючою, і пояснює, що не виключає суспільні відносини з ланцюга цінностей¹⁶ і тим самим вчинює помилковий крок.

У дослідженні процесу формування нового погляду на сутність ОЗ у КП України є доцільним навести й інші підходи до тлумачення поняття цього елемента складу злочину. Так, у підручнику, виданому під керівництвом Я. Ю. Кондрат'єва¹⁷, розробки до цього питання викладено категоричними антитезами і вказано, що визначення ОЗ суспільних цінностей є сумнівним. Доводи обґрунтовуються посиланням на дописи «знатока уголовного права»¹⁸, який визнав, що злочин посягає на суспільні цінності, але не зрозумів, яке практичне значення має таке визначення і як використати таке поняття для визначення суспільної сутності злочину. На такому «науковому» рівні тлумачення поняття ОЗ наведено і в підручнику¹⁹: ОЗ є суспільними відносинами між людьми, які існують незалежно від людської свідомості. З наведеного випливає, що такі висновки дійсно є сумнівними і несумісними з сучасними орієнтирами у науці КП України.

У подальші роки думки наших правознавців щодо поняття ОЗ також не позбавлені суперечностей М. І. Мельник і В. А. Клименко у підручнику²⁰ спочатку вказують, що КП покликане охороняти найважливіші соціальні здобутки: особу, її життя і здоров'я, недоторканність та інші права, громадський порядок, безпеку і довкілля, а визначення ОЗ суспільні відносини у кримінальному праві поставлено під сумнів і пропонувано соціальні цінності. Проте, обґрунтовуючи свої висновки, автори також посилаються на дописи «видатного» правознавця²¹, який так і не зрозумів сутності правових понять «соціальні цінності» і «суспільні відносини» та їх відмінність і значення у науці КП, а об'єктом злочину називають існуючі у віртуальному просторі суспільні відносини.

Якщо розглядати дане питання послідовно в часовому просторі, то цікаві подальші кроки зачинателя ціннісної теорії ОЗ у КП України. У 2007 р. Є. Фесенко видає підручник, в якому стверджує, що блага, цінності та інтереси реалізуються у системі суспільних відносин та інтересів, тому ОЗ може бути те благо, якому злочином заподіюється шкода. Далі вказує, що ОЗ виступають відносини між людьми, які існують у суспільстві (економічні та інші)²². Таке визначення ОЗ явно запозичене в авторів з НЮА України, а наведено в підручнику, відверто кажучи, є нагородженням понять.

Ознайомившись з такими кроками Є. Фесенка, М. І. Мельник і В. А. Клименко у підручниках 2008–2009 рр. видання про нові підходи до визначення поняття ОЗ мови вже не ведуть, а «моделюють кентавра»: визнання суспільних відносин ОЗ впливає із призначення КП охороняти найцінніші соціальні цінності²³.

Серед сучасних тиражних видань з КП не можливо обійти увагою ще одне з подібних «досягнень»²⁴. Цей автор спочатку теж вказує, що ОЗ завжди є благо, якому злочином заподіюється шкода, а висновок – суспільні відносини – і обґрунтовує чинним законодавством. Наводить і запозичене з підручників інших авторів, а успішному засвоєнню викладеного, з позицій Р. В. Вереша, сприятимуть рекомендовані Кримінальні кодекси 32 іноземних держав, у тому числі Аргентини й Австралії.

Видання інших авторів – названі підручниками з КП, за суттю, є джерелами теплової енергії, наводити їх немає потреби. Тому можна зробити такі висновки.

Сьогодні, з урахуванням правових орієнтирів нашого суспільства, найбільш обґрунтованим поняттям загального ОЗ в КП вбачаються «суспільні цінності», до яких відносяться об'єктивно існуючі і як певна реальність такі: людина, її життя і здоров'я та безпека; створені працею матеріальні й духовні цінності, як об'єкти права власності; навколишнє природне середовище та інші матеріальні й нематеріальні блага суспільства. Водночас авторам підручників доцільно нагадати, що КК України у першій статті вказує своє завдання – правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку і безпеки, довкілля та інших суспільних цінностей. Власне, у чинному КК викладено систему цінностей, захист яких передбачено застосуванням КЗ, в якому злочинні діяння згруповано за їхньою «природою» (Монтеск'є) – об'єктом посягання.

Цінність природних та створених працею матеріальних і нематеріальних об'єктів права власності відображено в задоволенні потреб у житті людини; визначається ступенем значущості в певній практичній діяльності і мірою використання, завдяки їх аностям і властивостям²⁵. Роз'яснення поняття «цінності» наявне також у сучасних філософських і психологічних словниках²⁶.

Види об'єктів права власності як відповідних цінностей наведено у ЦК України (глава 12) – речі, гроші, інше майно та результати інтелектуальної і творчої діяльності та інформація. А далі, в главі 15 результати інтелектуальної і творчої діяльності (ст. 199) та інформація (ст. 200) вже вказуються як нематеріальні блага,

а також особисті нематеріальні блага (ст. 201) – життя і здоров'я, честь і гідність особи. Благо, згідно з поясненнями у філософських джерелах, – це також загальне поняття визначення позитивної властивості предмета, явища, пов'язане із задоволенням матеріальної чи духовної потреби людини, що відповідає її інтересам; тобто, можливості речей, виробів, завдяки належним якостям бути корисними, робить їх благом, а деякі спожиті створюють і стан «блаженної неги» (Ф. Достоєвський).

Далі наведено приписи закону і зазначено цінності як об'єкт посягання (К. Біндінг, М. Таганцев). Зокрема, порушення: правил про охорону праці; правил безпеки руху транспорту; вимог пожежної безпеки та поводження зі зброєю, боєприпасами. На перший погляд, вказані злочинні діяння посягають на відповідні закони, приписи, які в дійсності спрямовані на забезпечення безпеки реальних об'єктів: людини, матеріальних цінностей, природного середовища та інших. У таких випадках маємо ситуацію, над якою свого часу розмірковував російський юрист І. Я. Фойницький, про посягання на два об'єкти: опосередкований – порушена злочинном заповідь (приписи) і безпосередній – охоронювана заповіддю реальність²⁷. У роздумах Фойницького, на нашу думку, деякою мірою існує припущення про порушення закону як форми і посягання на реальний об'єкт – її зміст, бо ще давні римляни тлумачили: *Forma dat esse rei* – форма виражає зміст. Зокрема, для захисту такої реальності як навколишнє природне середовище, сьогодні потрібен надійний організаційно-правовий механізм забезпечення глобальної екологічної безпеки – у вигляді Екологічної Конституції Землі²⁸.

Стосовно захищеного законом інтересу і правового блага (Р. Ієрінг, Ф. Ліст, Г. Венцель). Вперше французькі матеріалісти К. Гельвецій і П. Гольбах за допомогою інтересу намагалися пояснити суспільне життя і вважали інтерес всемогутнім чарівником²⁹. У наукових джерелах визначено, що інтерес – це форма вияву потреби, спрямованість особистості (суспільства) на досягнення цілей, сприяє її орієнтуванню у соціальному середовищі і стоїть за безпосередніми мотивами і діями окремих осіб. Інакше кажучи, інтереси – це суспільно-психологічна категорія³⁰.

Згідно з Конституцією України діяльність нашої держави спрямовано на забезпечення національних інтересів (ст. 18), суспільства (ст. 41) та інтересів особи (ст. 54). Однак, у нормах Особливої частини КК інтереси як ОЗ не визначено, оскільки реальні об'єкти захисту державою від злочинних посягань лише пов'язані з вказаними інтересами. На такі зв'язки свого часу посилався і К. Маркс, виходячи з правильної догадки³¹.

Правове благо³² та благо вказані в підручниках з КП як ОЗ. Виникає питання: благо можливе без цінностей? Благо, як впливає з вищенаведеного, – це відчуття та усвідомлення людиною задоволеної потреби, корисної (позитивної) якості, властивостей матеріально-духовних цінностей. Інакше кажучи, благо – підсумкова цінність, на яку орієнтована людина у всіх проявах своєї взаємодії зі світом, і свого часу Платон зрозумів благо як вершину ієрархії цінностей³³.

І як висновок. По-перше, сподіваємося, що в майбутньому автори підручників з КП вийдуть із темряви фантомних утворень за допомогою «ланцюга» (Є. Фесенко) цінностей, якими задовольняються потреби і реалізуються в системі правовідносин (!). По-друге, визнання ОЗ так званих суспільних відносин є неадекватним сучасному розумінню об'єктивних умов існування людини і суспільства в цілому в нашому правовому просторі.

¹ Коржанський М., Коржанська О. Цінність суспільних відносин // Право України. – 2006. – № 12. – С. 20–22.

² Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К.: ІнЮре, 1998.

³ Історія Держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / За ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Вид. Дім, 2002.

⁴ Памятки Римського права. Законы 12 таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М.: Зерцало, 1997. – 608 с.

⁵ Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / За ред. В. Д. Гончаренка. – К.: ІнЮре, 1998. – Т. 2. – С. 31–48.

⁶ Хрестоматія з історії держави і права України – К.: Юрінком-Інтер, 2003. – 656 с.

⁷ *Монтеск'є Ш.* Избранные произведения. – М., 1995. – 800 с.

⁸ *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях – М.: Стелс, 1995. – 303 с.

⁹ Курс советского уголовного права. Особенная часть. – Т. 2. Преступление. – М.: Наука, 1970. – С. 129.

¹⁰ Советское уголовное право. Ч.о. – Л.: ЛГУ, 1960. – С. 28–29.

¹¹ *Пионтковский А.* Уголовное право РСФСР. Особенная часть. – М., 1925.

¹² Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – С. 123–128.

¹³ *Фесенко Є.* Об'єкт злочину з погляду реалій // ЮВУ. – 1997. – 14–20 серпня. Є. Фесенко. Цінності як об'єкт злочину // Право України. – 1999. – № 6. – С. 75–78.

¹⁴ Кримінальне право України. Загальна частина – Х.: Право, 1997. – С. 77–80.

¹⁵ Кримінальне право України. Загальна частина. – К – Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 89–92.

¹⁶ *Фесенко Є.* Об'єкт злочину під кутом зору цінностей // Адвокат. – 2003. – № 6. – С. 9–12.

¹⁷ Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Атіка, 2002. – 448 с.

¹⁸ *Коржанський М.* Нариси уголовного права. – К., 1999. – 160 с.

¹⁹ Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.

²⁰ Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Юридична думка, 2004. – 325 с.

²¹ *Коржанський М.* Вказана праця.

²² *Фесенко Є.* Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 272 с.

²³ Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Атіка, 2008. – 376 с., Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.

- ²⁴ *Вереша Р. В.* Кримінальне право України. Загальна частина. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 960 с.
- ²⁵ *Кориунов А. М.* Теория отражения и творчество. – М., 1971. – С. 66; *Михайлова И. Б.* Чувственное отражение в современном научном познании. – М.: Мысль, 1972. – С. 82.
- ²⁶ Философский энциклопедический словарь. – М.: Инфра, 2001. – 576 с; Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: «Прапор», 2007.
- ²⁷ Курс советского уголовного права – Т. 2. Особенная часть. Преступление. – М.: Наука, 1970. – С. 128.
- ²⁸ *Шемшученко Ю. С.* Экологическая конституция Земли. Концептуальные подходы. // Государство и право – 2008. – № 6. – С. 23–26.
- ²⁹ Большая советская энциклопедия. Т. 10. – С. 320.
- ³⁰ Рубинштейн С. А. Бытие и сознание. – М., 1957. – С. 630; Психологический словарь-хрестоматия. – М.: ВШ., 1974. – С. 72.
- ³¹ *Маркс К., Энгельс Ф.* – Твори. Вид. 2 – Т. 1. – С. 44.
- ³² *Гавриш С. Б.* Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: Проблеми теорії. – К., 2002. – С. 61.
- ³³ Філософія. (За ред. Г. В. Заїченко) – К.: Вища школа, 1995. – С. 428.

Резюме

Досліджується об'єкт злочину (ОЗ) в історико-правовому аспекті. Вказано недоліки навчальної літератури з даної тематики. Доводиться, що в кримінальному праві України ОЗ є матеріальні і духовні цінності та блага суспільства.

Ключові слова: об'єкт злочину; цінності і блага.

Резюме

Исследуется объект преступления в историко-правовом аспекте. Указаны недостатки учебной литературы по этой теме. Доказывается, что в уголовном праве Украины объект преступления – материальные и духовные ценности и блага общества.

Ключевые слова: объект преступления; ценности и блага.

Summary

The object of crime (-O3) in the historic and judicial aspects is investigated. The drawbacks of educative literature on the following topic are stated. It is proved that there are material and spiritual values and goods of the community in the criminal law of Ukraine O3.

Key words: the object of crime; values and goods.

Отримано 24.02.2011

С. В. ОВЕРЧУК

Сергій Володимирович Оверчук, кандидат юридичних наук, завідувач кафедри Рівненського інституту Київського університету права НАН України

ПРИНЦИП ЗАКОННОГО СУДДІ В СУДОВОМУ ПРАВІ

Ефективність правової реформи, її послідовність і системність, знаходяться у прямому зв'язку з керівними ідеями, які відбивають сутність права, тобто принципами права. Система правових принципів не є сталою. Процес державотворення наповнює існуючі принципи новим змістом, а також формує нові правові засади. У цьому контексті виникає питання створення нового специфічного принципу, який би забезпечив внутрішню єдність норм про підсудність. Інститут підсудності має важливе значення для здійснення правосуддя і цілком заслуговує на те, що б основні його регулятиви були об'єднані на рівні категорії принципу.

На думку автора, таку роль здатен виконати принцип «законного судді», який на даний час не розроблений у теоретичних працях і не отримав поширення в українській юридичній літературі. Цей принцип побіжно згадується у працях деяких російських вчених і під ним розуміється недопустимість вилучення особи з відання законного судді. Однак фундаментальних теоретичних розробок, які б розкривали сутність і зміст принципу законного судді, автором не виявлено. Право на розгляд справи в тому суді і тим суддею, до підсудності яких вона віднесена законом, зазначає В. Савицький, широко відоме на Заході, ніколи не фігурувало у нас, навіть теоретично, серед прав людини і громадянина¹. Актуальність і новизна цього принципу зумовлює необхідність його докладного дослідження.

Метою цієї статті є визначення сутності принципу законного судді, його місця в системі принципів права, а також виокремлення його складових елементів.